

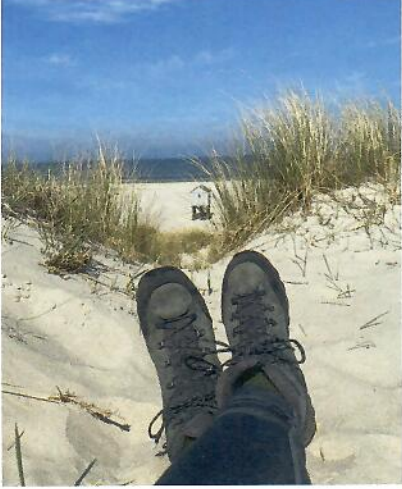
LIEVE

ANNELIES

Met een hart vol herinneringen aan haar veel te jong overleden vriendin Annelies loopt Sterre van Leer de Walk of Grief, het nieuwe rouwpad op Terschelling.

tekst: Sterre van Leer // foto's: Isabelle Renate la Pourtré

Als iemand me had verteld dat jij nog eens met me mee zou lopen, had ik het dan geloofd? Ik heb veel aan je gedacht, de laatste dagen. De foto's uitgespreid op mijn hotelbed, foto's van dat weekend op het eiland, onze haren in de wind. Knijpogen tegen de zon, de eerste lenteproeten. Wat waren we mooi, appt vriendin Evelien als ik de foto's aan haar doorstuur.

Dat waren we.

Voorals jij.

Op die ene foto zitten jullie samen langs de stuifdijk, je hebt een sjaal om je hoofd geknoopt om niet te verbranden. Ik weet die dag nog als gisteren – we zouden naar het einde van het eiland lopen maar we hadden nauwelijks water mee, krijsende meeuwen achtervolgden ons, gillend van de lach zetten we het op een rennen naar de vloedlijn. De laatste kilometers lieten we maar zitten. Op de volgende foto lopen jullie over een leeggewaaid strand, opgerolde broekspijpen, jas om je heupen. We hadden niet voorzien dat het zo warm zou zijn die dag.

Wat kun je eigenlijk voorzien, als je 23 bent?

De zon schijnt vandaag net zo genadeloos als toen, maar dit keer heb ik mijn rugzak volgestopt met repen en water. Petje mee, zonnebrand, dit keer wil ik tot het einde. De derde etappe van dit pelgrimspad – en meteen ook de langste, ruim 19

kilometer over mul zand en smalle heidepaadjes. Ik loop met jou in mijn hoofd, Annelies, maar ook met mezelf onder de arm, na een periode waarin ik uit elkaar viel en mezelf weer moest zien te herpakken. Lopen met wat ik kwijtraakte, dat kom ik doen. De Walk of Grief is het liefdewerk van Anemoon Elzinga en Arjan Berkhuisen, in een vorig leven stadsmensen die naar Terschelling kwamen om hun twee kinderen te laten opgroeien met meer buitenlucht. Vier jaar geleden werd hun zoon Mees geschept door een auto toen hij op een mistige avond naar huis fietste. Hij was op slag hersendood. Wat kun je, na zo'n immens verlies? Als het gat zo schreeuwend groot is; als het gewone leven weer zijn loop neemt terwijl niets ooit meer hetzelfde zal zijn?

In de maanden na Mees' overlijden merkten Arjan en Anemoon dat het hen hielp om te lopen. 'Gewoon de ene voet voor de andere zetten, en dan weer, tot je merkt dat het vanzelf gaat. En misschien tot je merkt dat het je wat lucht geeft,' schrijven ze in de wandelgids van de Walk of Grief. De natuur gaf troost; de druppels aan de bladeren, het ritme van het tij, de verende bodem van mos. Het idee voor een pelgrimspad ontstond toen ze zelf op zoek gingen naar een meerdaagse rouwpelgrimage, vertelt Arjan als we elkaar ontmoeten op een terras onder de Brandaris – het beginpunt van de

*Ik denk aan je
handen en je
broze polsen op
het kussen, die
laatste keer dat
ik bij je was*

Walk. ‘Zoiets vonden we niet. Tot ons inviel: misschien moeten we het zelf ontwikkelen. Hier, op dit eiland, waar je het gewone leven even kunt achterlaten aan de wal. Een rituele ruimte om te rouwen.’ ‘We woonden in Utrecht in een fijne buurt, in een prachtig verbouwd arbeiderswoninkje,’ zegt Anemoon. ‘Maar dit verdriet hadden we daar nooit zo kunnen dragen. Dit was zo groot – het had daar nooit gepast.’

Maar hier, onder steeds wisselende wolkenluchten, de stranden vol fossielen en dode schelpen, hier was ruimte om te schreeuwen en te huilen. En gaandeweg vonden Anemoon en Arjan er ook een dieper soort troost – de troost die schuilt in al dit sterven, terwijl er ook steeds weer nieuw leven zal zijn. Het pad is er voor iedereen die tijd wil maken om te lopen met rouw. Na een overlijden, maar ook na een relatiebreuk, levenscrisis of verlies van gezondheid. Honderden wandelaars hebben zich al gemeld sinds de opening in maart. Vanmorgen bij de bushalte kwam ik er ook weer een tegen.

We herkennen elkaar aan de reisdags, glimlachen, tasten af: praten of gepast afstand houden? Pelgrimsetiquette.

Hoog boven me cirkelt een buizerd. Als Nederland al iets van wildernis heeft dan is het hier op de Boschplaat: kilometers uitgestrekte kwelders en modderige slenken waar je onherroepelijk vastloopt als je de weg niet kent. Maar het pad langs de stuifdijk is grassig en droog; je kunt er uren lopen zonder na te hoeven denken over je richting of te letten op je stap. Dat maakt het lopen weer anders dan de eerste dag, toen ik een paar keer mijn weg moest zoeken met een vinger op de kaart.

Het rouwpad loopt van West-Terschelling tot het strand van Oosterend en weer terug, langs de Eenzame Boom op het Arjensduin, soms slingerend door het bos, dan weer langs dijk en open duinvalleien. Pittige stukken ploegen door mul zand wisselen af met kalme paadjes waar je niemand tegenkomt, om daarna weer voorzichtig in te voegen in de bewoonde wereld – zoals ook het rouwlandschap steeds wisselt van licht en kleur. Elke etappe op deze route bevat een uitnodiging voor een klein ritueel. Gisteren bracht me dat bij een stoere houten tafel met twee laatjes in het Kooibosje van Hoorn. Je kunt er een woord achterlaten voor een andere pelgrim en een woord meenemen als leidraad voor je eigen reis. Ik ging zitten op het bankje voor het kooikershuisje en trok de rechterla open. ‘Verandering’, schreef ik op een lege kaart, likte de envelop dicht en schoof hem in het linkerlaatje.

'Liefde', stond er op het kaartje dat ik trok.

Ik kon niet helpen dat ik een beetje teleurgesteld was.

Liefde? Wat is dat nou voor een doodoener? Liefde, liefde, met liefde kun je de put dempen, mopperde ik in mezelf terwijl ik door de weilanden terugdwaalde naar het hotel. De lucht werd al donkerder, op het gras waren duizenden brandganzen neergestreken. Duizenden ganzen, Annelies. Net als in de week voordat jij doodging.

In de dagen dat ik het pad loop, merk ik iets wat me verrast. Ik had verwacht dat ik de zwaarte in volle omvang over me heen zou voelen rollen, maar het omgekeerde gebeurt: herinneringen springen tevoorschijn in kleur, levendig en fris. Al die keren dat ik hier met jou was, en later met mijn zoon, toen nog een blond jongetje dat lieveheersbeestjes zocht in het helmgras.

Tegelijk begint zich iets te openen, iets ouds dat ons verbindt met trekvogels en reeën... Als ik van de

route raak, dan vóél ik dat. Als ik de neiging voel om even halt te houden in een kreupelbosje, vliegt een seconde later een zeldzame vogel op. Ik denk aan wat Anemoon zei: 'Op dit eiland gaan de luiken naar je intuïtie verder open.' Het voelt een beetje als in de dagen na een overlijden: rijk aan wonderen, alleen voor jouw ogen bedoeld. Mijn medeloper kom ik niet meer tegen, het 'dag' tegen de buschauffeur is het laatste woord dat ik in uren heb gehoord. Ik oefen een gedicht van Mary Oliver dat ik uit mijn hoofd wil leren.

Meanwhile, the world goes on, zeg ik tegen de buizerd.

Meanwhile, the wild geese, high in the clear blue air

Are heading home again

Een kiekendief in de verte slaat een prooi aan, verstoorde kieviten fladderen schreeuwend op. Zo veel manieren om deze wereld te verlaten. De dode hommelt op het pad, geplet onder een voetstap. De aangespoelde meeuwen die ik gisteren zag liggen, hun botjes wit en verdroogd tussen de rafelige veren. Ik denk aan je handen en je broze polsen op het kussen, die laatste keer dat ik bij je was. Hoe je al bijna zo licht was als een vogeltje. Hoe je nog net mijn dochter hebt gezien en gekust.

Alleen maar liefde, Annelies. Misschien is het toch het goede woord.

Het verste punt van het pad is het Drenkelingenhuisje. Ik loop nog net iets verder, trek al mijn kleren uit en spring in het water, koud nog, maar dat geeft niet. Ik roep naar de golven wat ik je man heb beloofd te zullen zeggen, geheime woorden alleen voor jou.

*Herinneringen
springen
tevoorschijn in
kleur; levendig
en fris*

Met dank aan WW Terschelling voor alle ondersteuning

Het lijkt vandaag zó erg op toen dat ik het bijna niet geloof – de dag van de foto, knalblauwe lucht met felwitte vegen. Het koude water dat bijt en verfrist, het knijpen tegen de zon. Als ik mijn arm uitstrekt tast ik zo door een laag in de tijd. Je bent er gewoon.

De tranen komen toch nog onverwacht. Niet op dat laatste zware stuk terug door de duinen, terwijl donkere wolken zich samenvakken. Niet tijdens de stortbui die ons toch nog overvalt, mij en de andere lopers, maar pas na het opwarmen en het napraten bij de haard, als ik terug ben op mijn kamer.

Het is niet eens alleen om jou, Annelies. Het is de tijd die maar voortgaat. Ik moet er wat van maken, anders heeft het ook geen zin dat ik hier nog ben. En sinds jij er niet meer bent – zomaar gevlogen, 42 jaar, een hoofd vol krullen en plannen en bravoure, niemand zo levenslustig als jij – sindsdien ben jij het, die me daaraan herinnert. Ik huil, om mezelf, om alles wat er niet meer is. Om hoe verloren ik me heb gevoeld, de afgelopen maanden. Om het verlies van wie ik was, een baan die richting gaf en vorm, een duidelijk vliegbeeld in de ogen van anderen. Ik huil van angst voor wat komt en van onbegrip over alles wat maar ziek wordt en kapotgaat en verdwijnt, iedereen die ik nog zal moeten begraven, om alles wat ik

al ben kwijtgeraakt en vooruit, ook alles wat ik heb gekregen, ik wel, en dan toch huilen. Ik huil en ik lach door mijn tranen heen.

De volgende dag is grijs. Langs de vloedlijn de tere skeletjes van zee-egels, een eindeloze rij gebroken hartjes. *I love you, I love you, I love you, that's all I want to say.* Een liedje dat in mijn hoofd is gewaaid en blijven hangen. Ik raap een kluwen visdraad op om straks te kunnen weggooien – het ritueel voor de eena-laatste dag, een gebaar van zorg voor het eiland dat ons zo veel heeft gegeven. Er zit een zwemkrab in het draad verstrikt die ik voorzichtig losmaak en teruggooi in het water. Als ik het duin beklim om nog meer afval te jatten zie ik een oud cola-flesje liggen, half onder het zand. Achter het dof geworden plastic schemert iets wits. Flessenpost? Ik wrik de dop los en vouw het papier voorzichtig open.

Ik moet twee keer kijken voor ik het geloof.

Een briefje uit 1999. Het jaar dat we samen op reis gingen, jij en ik.

Zou het kunnen zijn dat niets ooit echt verloren gaat? Dat we alles verliezen, maar dat alles wat verdwijnt ook ergens blijft, in een andere tijd-laag, een andere vorm? Ik denk dat dat is wat ik heb ontdekt, Annelies. Niets gaat echt verloren. Alles is er, als je je hand uitsteekt. //

EEN VIJFDAAGSE PELGRIMSTOCHT

De Walk of Grief (75 km) is het hele jaar toegankelijk. Het pad is niet bewegwijzerd; wie zich aanmeldt, ontvangt een prachtige box met daarin een wandelgids met (analoge en digitale) routebeschrijving en pelgrimsinsigne. Hotel De Walvisvaarder biedt speciale arrangementen voor Walk of Grief-wandelaars (met als bonus de ronde haard in de lobby, waar je misschien ook andere pelgrims ontmoet). Meer weten: walkofgrief.nl

Sterre van Leer is ritueel storyteller. Voor Psychologie Magazine maakte ze een serie audiowandelingen die je begeleiden bij ingrijpende levenstransities. Meer informatie vind je op psychologie.nl/alsallesverandert